

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Хуліо КОРТАСАР

■

ЧИТАНКА
ДЛЯ МАНУЕЛЯ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2025

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

З очевидних причин, які першим мав би помітити я, ця книжка не тільки не видається такою, якою я хотів її бачити, а й дуже часто видається такою, якою я не хотів її бачити, тож захисники реалізму в літературі пересвідчать, що вона трохи фантастична, натомість прихильники літературної вигадки нарікатимуть на її навмисну пов'язаність з історією наших днів. Немає сумніву: події, які зображено в книжці, не могли відбуватися таким невірогідним чином, а водночас елементи чистої вигадки не раз виявлялися скасованими частими посиланнями на повсякденне й конкретне. Особисто я не шкодую про цю строкатість, яка, на щастя, перестала мені видаватися такою завдяки тривалому процесові конвергенції: якщо довгі роки я писав тексти, пов'язані з латиноамериканськими проблемами, а водночас романи та оповідання, де ці проблеми були відсутні або висвітлені лише побіжно, тут і тепер, у цій книжці, обидва потоки поєдналися, хоча примирити їх було аж ніяк не легко, як, напевне, й свідчить про це плутаний і тяжкий шлях одного з персонажів. Цьому чоловікові приснилося те, що снилося колись і мені, коли я почав писати цю книжку, і, як уже не раз у моєму незбагненному ремеслі письменника, тільки набагато пізніше я збагнув, якою мірою цей сон — теж елемент книжки і містить ключ конвергенції тих видів діяльності, які досі видавалися такими різними. Тому читача й не здивує часте додавання газетних повідомлень, читаних в міру розгортання книжки, бо наявні в них збіги та аналогії стимулювали мене до праці й спонукали від самого початку визнати одне досить просте правило гри: залучити

персонажів до щоденного читання латиноамериканських і французьких газет. Я наївно сподівався, що це залучення прямо впливатиме на їхню поведінку, а згодом пересвідчився: оповідь сама по собі не завжди приймає повною мірою ці випадкові втручання, які заслуговують спроби, успішної за мою. Хай там як, я не брав матеріалів, не пов'язаних із сюжетом книжки, просто повідомлення за понеділок або четвер, які мали зв'язок із безпосередніми інтересами персонажів даної миті, ставали елементом процесу моєї праці в понеділок або четвер; окремі інформаційні повідомлення я навмисне лишив для останньої частини, і цей виняток зробив моє правило набагато прийнятнішим.

Книжки повинні захищатися самі, і ця книжка борониться, мов кіт, що розлягається горічерева, тільки-но з'являється змога; я хочу тільки додати, що її загальний тон, який суперечить певній концепції, як слід розглядати ці теми, дуже далекий і від фривольності, і від пустого гумору. Нині більше, ніж будь-коли давніше, я вірю, що боротьба за соціалізм у Латинській Америці має підходити до жахів повсякденності на основі єдиної позиції, яка коли-небудь забезпечить їй перемогу: треба ревниво берегти, мов скарб неоціненний, здатність жити так, як нам хотілося б жити в майбутньому, з усією любов'ю, грою і радістю, начебто притаманними йому. Відомий образ дівчини-північноамериканки, що пропонує троянду солдатам із пристебнутими багнетами, свідчить про відстань, яка поділяє нас і наших ворогів; нехай ніхто й ніколи не береться тлумачити цю троянду як платонічний символ ненасильства і простодушної надії, бо є троянди панцерні, якими бачив їх поет, і троянди мідні, художня вигадка Роберто Арльта*. Значення має тільки те, про що я намагався розповісти: символ утвердження перед лицем ескалації зневаги і страху, і це утвердження

* *Роберто Годофредо Крістоферсен Арльт* (Roberto Godofredo Christophersen Arlt, 1900—1942) — аргентинський письменник, драматург та журналіст. (Тут і далі, крім особливо означених випадків, примітки, відмічені позначкою *, належать редактуру.)

має бути найсонячнішим, найважливішим для людини: її еротичним жаданням і потягом до гри, її звільненням від табу, її вимогою гідності для всіх на землі, вже вільній від повсякденного обрію іклів і доларів.

Остання заувага: розуміючи, що права автора, зумовлені тим, що він написав таку книжку, мали б посприяти реалізації цих сподівань, мені б дуже хотілося мати змогу передати їх Оскарові, щоб він уник багатьох заморок: контейнерів із подвійним дном, пінгвінів та інших безглузвих вигадок; на жаль, книжка тоді була ще не написана, але сьогодні, коли вона склалася отак, можна було б знайти краще застосування цих привілеїв, яких я не хочу для себе; коли настане мить, я розповім докладніше, хоча досі я ще ніколи не був публічним реєстратором.

Постскрипtum (7 вересня 1972 р.). Додаю ці рядки, поки правлю каторжну верстку і слухаю повторювані випуски новин про те, що трапилося на Олімпійських іграх. Почали надходити газети з величезними заголовками, я слухав виступи, в яких володарі землі дозволили собі пролити свої найтеатральніші крокодилячі сльози, оплакуючи «порушення олімпійського миру в ці дні, коли народи забувають про свої конфлікти та відмінності». Забувають? Хто забуває? Цього разу знову вступив до гри масаж у світовому масштабі з боку *mass media*. Нічого не чую й нічого не бачу, крім Мюнхена і Мюнхена. На своїх каналах, у своїх колонках і повідомленнях вони не мають місця, щоб сказати поміж багатьох інших речей: Трелев*.

* *Трелев* (Trelew) — невелике місто в Аргентині.

А втім, створювалося враження, ніби той, ти знаєш, мав намір розповісти про щось, бо тримав у себе силу всіляких карточок і папірців, сподіваючись, як здавалося, що вони зрештою поєднаються без надмірних утрат. Він, мабуть, сподівався на більшу розважливість в усьому побаченому, і тепер уже Андресу припав тягар знати про це розчарування і оплакувати його, але, крім цієї помилки, того, ти знаєш, здається, ще більше стримувало розмаїття перспектив, у яких розгорталися події, вже не кажучи про досить абсурдне і, хай там що, не дуже практичне бажання не втручатися в них надмірно. Ця нейтральність від самого початку спонукала його стати, так би мовити, в профіль, така позиція завжди ризикована у сфері оповіді, вже не кажучи про сферу історії, — власне, тотожну їй, — і надто через те, що той, ти знаєш, не був ані тупий, ані скромний, але щось незбагненне немов вимагало від нього зайняти позицію, перебуваючи на якій, він ніколи не мав схильності розповідати докладно. Натомість, хоч і це завдання нелегке, він прагнув подати на самому початку розмаїті дані, які дали б змогу побачити в різних аспектах коротку, але бурхливу історію Веремії і таких людей, як Маркос, Патрісіо, Людмила і я (той, ти знаєш, не відступивши від правди, називає його Андресом), сподіваючись, можливо, що ця уривчаста інформація висвітлить коли-небудь внутрішню кухню Веремії. Це все, зрозуміло, за умови, що всі карточки й папірці зрештою упорядковуються збагненним чином, хоча насправді таке упорядкування відбулося тільки почасти, і то з причин, залежних певною мірою від самих документів.

За доказ наміру безпосередньо ввійти в матеріал (і, можливо, продемонструвати труднощі цього завдання) править *inter alia*¹ факт, що той, ти знаєш, був присутній і чув, коли Людмила, зводячи і розводячи руки, немов під час досить езотеричної гімнастичної вправи, повільно подивилася на мене в темно-зелений монокль і показала:

— Андресе, я маю інтуїтивне відчуття, ніби все, що відбувається з нами, дуже плутане.

— Полячко, слово «плутаний» має відносний характер, — зауважив я, — розуміємо ми чи ні, але те, що ти називаєш плутаністю, не впливає на наше розуміння. Як на мене, розуміння залежить тільки від нас, і тому не досить вимірювати реальність категоріями плутаності або порядку. Для розуміння потрібні інші сили, інші, як кажуть тепер, варіанти вибору, інші, як кажуть і притакують тепер, способи опосередкування. А коли говорять про плутаність, майже завжди йдеться лише про тих, хто заплутався, й інколи досить кохання, постанови чи години за рамками часу, щоб випадок і воля миттю зафіксували кристали калейдоскопа. І таке інше.

— Блуп, — почулося від Людмили, вона завжди вимовляла цей склад, щоб вийти подумки на тротуар навпроти, а потім спробуй наздожени її.

¹ Серед іншого (лат.). (Тут і далі примітки, позначені цифрами, належать перекладачеві.)

Зрозуміло, зауважив той, ти знаєш, незважаючи на цей суб'єктивний обструкціонізм, тема, яка лежить в основі, дуже проста: 1. Реальність існує або не існує, в усякому разі, вона незбагненна у своїй сутності, так само як і сутності незбагненні в реальності, а здатність збагнути — ще одне дзеркало для жайворонків, жайворонок — пташечка, пташечка — зменшена форма від птаха, а слово «птах» однокладове, і цей склад складається з чотирьох літер, тож отак ми й бачимо, що реальність існує (бо ж вона — жайворонок і склад), але вона незбагненна, бо погляньмо й на те, що означає означати: між іншим це ще й *стверджувати*, що реальність існує. 2. Реальність може бути незбагненна, проте існує або принаймні є тим, що трапляється з нами або може трапитися з кожним, ото ж яка-небудь радість, найпростіша потреба спонукають нас забути все сказане (в пункті 1) й перейти до пункту 3. Ми зрештою сприймаємо реальність (див. пункт 2), хоч яка вона є, а отже, погоджуємося, що ми вставлені в неї, але водночас ми знаємо, що реальність, абсурдна, фальшива і облудна, — це поразка людини, та аж ніяк не поразка для пташечки, що пурхає, не ставлячи собі запитань, і вмирає, не знаючи про це. Отже, фатальна річ, якщо зрештою визнати сказане в пункті 3, треба перейти до пункту 4. Ця реальність на рівні пункту 3 — шахрайство, тож треба змінити її. Далі йде розгалуження на пункти 5а і 5б.

— Ух! — зітхнув Маркос.

5а. Змінити реальність лише для самого себе, — пояснював далі той, ти знаєш, — метод простий і здійснений:

майстер Екгарт, майстер Дзен, майстер Веданта. Відкрити, що Я — це ілюзія, обробляти свій сад, бути святим, догнати невловне й таке інше. Ні.

— Добре сказано, — мовив Маркос.

56. Змінити реальність для всіх, — знову озвався той, ти знаєш, — це визнати, що всі є (повинні бути) такими, як я, і якимсь чином заснувати реальність як людство. Це означає припустити, що історія, тобто людська кар'єра, — хибний шлях, реальність, яку досі визнавали за реальну, і ми бачимо, що це нам дає. Висновок: є тільки один обов'язок — ступити на добрий шлях. Метод — революція. Так.

— Слухай, хлопчику, — заговорив Маркос, — для тебе існують тільки спрощення й тавтології.

— Ось моя червона книжечка на кожен день, — мовив той, ти знаєш, — і тут проголошено: якщо всі люди повірять у ці спрощення, компанії «*Shell Mex*» було б не так легко вкласти тигра в твій мотор.

— Це реклама компанії «*Esso*», — поправила Людмила, що мала «сітроен» з двома конями, яких, здавалося, паралізував страх перед тим тигром, бо вони зупинялися на кожному розі, і той, ти знаєш, або я, або ще хто-небудь раз по раз були змушені підганяти їх лайкою.

Людмила подобалася тому, ти знаєш, своїми безумними поглядами геть на все, і, мабуть, саме через те здавалося, ніби Людмила одразу має право порушувати всю хронологію; хоча правда, що ми могли розмовляти з нею («Андресе, я маю інтуїтивне відчуття...»), той, ти знаєш, певне, навмисне змішав свої папірці, якщо написав, що Людмила говорила в присутності Маркоса, бо Маркос і Лонштайн ще в метро, яке, безперечно, доведе їх до мене, а Людмила тим часом грає свою роль у третьому акті мелодрами в театрі «*Vieux Colombier*»*. Але той, ти знаєш, анітрохи не зважає на це, бо через дві години всі названі особи зібра-

* *Vieux Colombier, В'є Коломб'є* («Театр старого голубника») — театр у Парижі, заснований 1913 року французьким режисером та театральним діячем Жаком Копо.

лися в мене; я навіть думаю, що він учинив так навмисне, щоб ніхто — зокрема й ми, а надто можливі адресати наших похвальних зусиль — не плекав ілюзій щодо його способу трактувати час і простір; тому, ти знаєш, дуже подобається вдаватись до одночасності, показати, як Патрісію і Сусанна купують свого сина, тоді як панамець Гомес з очевидною радістю закінчує збирати серію бельгійських марок, а такий собі Оскар у Буенос-Айресі зателефонував своїй подружці Гладіс, щоб повідомити про важливу справу. А Маркос і Лонштайн зрештою вийшли на поверхню в п'ятнадцятому окрузі Парижа й запалили сигарети від одного сірника, Сусанна загорнула сина в блакитний рушник, Патрісію заварив собі мате, люди читали вечірні газети і так далі.

Щоб скоротити презентацію, той, ти знаєш, уявив собі, ніби всі персонажі сидять більш-менш в одному ряду перед тим, що, якщо ваша ласка, може бути цегляним муром, тож звідси не важко виснувати, що вистава аж ніяк не цікава. Кожен, хто заплатить за вхід, має право на сцену, де щось відбувається, і цегляний мур, де хіба випадково пробіжить тарган або майне тінь людини, що йде центральним проходом, шукаючи свого місця, а втім, і шукати недовго. Отож припустимо, — відповідальність за це лягає на того, ти знаєш, на Патрісію, Людмилу чи навіть на мене самого, вже не кажучи про решту, що мало-помалу сідали на місця позаду, немов герої роману, які постають один за одним на перших сторінках, хоча годі дізнатись, які сторінки в романі перші, а які останні, бо читати — це просуватись уперед у книжці, а поставати як герой — відставати відносно героїв, які з'являться згодом, це все формалістичні й несуттєві деталі, — отож припустимо, ніби існує цілковитий абсурд, а ті люди все-таки сидять тут, кожен на своєму стільці, перед цегляним муром, і з різних причин, бо ж ідеться про індивідів, вони так або так намагаються жити всупереч абсурду, бо він видається їм ще більш алогічним, ніж жителям кварталу, що саме

цієї миті сидять, зачаровані, в кінотеатрі іншого району на перегляді *made in URSS* сенсаційної стрічки «Війна і мир» з яскравими барвами, дві серії на широченному екрані, якщо припустити, що ці глядачі можуть подумати, що той, ти знаєш, та інші сидять на своїх місцях перед цегляним муром,

і припустімо, що для Сусанни, Патрісію, Людмили та інших жити всупереч абсурду якраз і означає бути там, де вони є:

адже оця своєрідна метафора, до якої всі вони ввійшли усвідомлено й кожен по-своєму, якраз і полягає серед іншого у відмові дивитися «Війну і мир» (щоб не відступити від метафори, бо принаймні двоє серед них уже бачили цей фільм), знаючи дуже добре, в якій вони ситуації,

і ще краще знаючи, що вона абсурдна,

а передусім знаючи, що абсурд не може подолати їх не тільки тому, що вони дивляться йому у вічі (сідаючи перед цегляним муром, метафора),

а й тому, що абсурд іти назустріч абсурду якраз і змусив упасти ієрихонські мури,

хоча невідомо, чи ті мури з цегли, а чи зі штампованої бляхи, що, власне, нічого не змінює. Тобто вони живуть усупереч абсурду, бо знають, що він вразливий і його можна перемогти, що, власне, досить крикнути йому в лице (цегляне, якщо дотримуватися метафори), що це тільки передісторія людини, її аморфний проект (тут є незліченні можливості для дескрипцій: теологічних, феноменологічних, онтологічних, соціологічних, діалектико-матеріалістичних, а також поп і хіпі), який уже скінчився, цього разу таки скінчився, ще не відомо як, але даної миті сторіччя щось скінчилося, брате, а отже, треба глянути, що діється, і саме тому цього вечора

у тому, що чинять, і в тому, що кажуть,

у тому, що скажуть і вчинять усі, хто й далі заходить і сідає перед цегляним муром, немов сподіваючись, що цегляний

мур — лише розмальована завіса, яка підніметься вгору,
тільки-но згасне світло,
і світло, зрозуміло, погасне,
і завіса, архізрозуміло, не підніметься,
бо-цегляні-мури-не-піднімаються.

Абсурд,

але не для них, бо вони знають, що це передісторія людини, і вдивляються в мур: адже здогадуються, що може бути з другого боку; такі поети, як Лонштайн, казатимуть про тисячолітнє царство, Патрісію сміятиметься йому в обличчя, Сусанна непевно думатиме про щастя, яке не треба купувати несправедливістю і слізьми, Людмила пригадає невідькому біленького песика, якого їй хотілося мати в десять років і якого їй ніколи не купили.

Ну, а Маркос запалить сигарету (це заборонено) й повільно затягуватиметься нею, натомість я зберу до купи силу-силенну різних поглядів і думок, щоб уявити собі можливий вихід людини крізь цегляний мур, і, звичайно, не зможу уявити, бо екстраполяції наукової фантастики, як на мене, страшенно нудні. Кінець кінцем ми всі підемо пити пиво або мате до Патрісію й Сусанни, нарешті почне відбуватися щось справжнє, яскраво-жовта, зелена гаряча рідина в півлітрових гарбузяних пляшечках, які передають одне одному, чай цмулять крізь тростинові трубочки, а понад усім височіє імпозантна гора сандвічів, приготованих руками Сусанни, Людмили і Моніки, цих безумних менад, що завжди вмирають із голоду, як виходять з кінотеатру.

A CLERMONT-FERRAND

LE CONSEIL TRANSITOIRE
DE LA FACULTÉ FAIT ÉTAT

DE BRUTALITÉS

POLICIÈRES

COMMISES CONTRE

UN MAÎTRE ASSISTANT

(De notre corresp. particulier)

Clermont-Ferrand. Le conseil transitoire de gesifon de la faculté des lettres et sciences humaines de Clermont-Ferrand vient de publier un communiqué, dans lequel il déclare «avoir pris connaissance, avec Indignation, des brutalités policières dont M. Pierre Péchoux, maître assistant d'histoire à la faculté, a été récemment victime à Paris».

Le communiqué précise: «Surpris par une charge de police, le 28 mai, vers 22 heures, alors qu'il passait boulevard Saint-Michel, après une journée de travail en bibliothèque, M. Péchoux, qui est âgé de cinquante cinq ans, a été soudainement matraqué, jeté à terre et amené d'abord dans un commissariat puis au centre de tri de Beaujon. Transporté, à l'aube, à l'hôpital Beaujon, après qu'on eut reconnu qu'il ne pouvait marcher, et huit jours plus tard, à son domicile clermontois, M. Péchoux souffre d'une triple fracture de la rotule et de plaies qui le condamnent à plusieurs semaines d'immobilité».

Le conseil transitoire de gestion a désigné une délégation qui demandera audience au recteur de l'academie de Clermont-Ferrand pour lui exprimer l'émotion de la faculté toute entière.

— Перекладай, — звелів Патрісіо, — хіба ти не знаєш, що Фернандо тільки-но приїхав, а чилійці не дуже тямлять у галльській мові?

— По-вашому, я святий Ієронім, — обурилася Сусанна. — Гаразд. У Клермон-Ферані тимчасова рада факультету засуджує жорстокість дій поліції, застосованих проти викладача-асистента. Повідомлення нашого спеціального кореспондента.

— Мені досить і загальних рис, — сказав Фернандо.

— Тс. «Клермон-Феран. Тимчасова керівна рада філологічно-гуманітарного факультету Клермон-Феранського університету оприлюднила комюніке, в якому заявила, лапки відкриваються, що з обуренням дізналася про жорстокість поліції, жертвою якої в Парижі недавно став месьє П'єр

Пешу, факультетський викладач-асистент історії. Лапки закриваються. Комюніке уточнює, лапки відкриваються, що 28 травня о 22-й годині п'ятдесятип'ятирічний месье Пешу, що повертався додому після цілого дня праці в бібліотеці, йшов по бульвару Сен-Мішель, і раптом на нього несподівано напала поліція, його побили кийками, повалили на землю й забрали спершу до комісаріату, звідки перевели до слідчого ізолятора в Божоні. Вранці його перевезли до Божонської лікарні, бо з'ясувалося, що він не може ходити, а через тиждень відвезли додому в Клермон-Феран, месье Пешу страждає від потрійного переламу колінної чашечки і ран, які прирікають його на кілька тижнів нерухомості. Лапки закриваються. Тимчасова керівна рада факультету призначила делегацію, яка проситиме про зустріч із ректором Клермон-Феранського університету, щоб висловити обурення факультету».

— Ти ба, у них лікарня поряд зі слідчим ізолятором, — здивувався Фернандо. — У цих французів таки добра організація, в Сантьяго ці установи за кілька кілометрів одна від одної.

— Бачиш, яку йому дав користь твій переклад, — зауважив Патрісію.

— Тут і сліпому ясно, — погодилася Сусанна. — А ти, зрештою, вже збагнув, що чекає на тебе в країні «Марсельєзи», надто на бульварі Сен-Мішель.

— Саме там і стоїть мій готель, — зітхнув Фернандо. — Щоправда, я не викладач-асистент. Отже, тут уже взялися за викладачів? Як не брати до уваги жорстокості, це вже вітішає, бідолашний Пешу.

Задзвонив телефон, то я сказав Патрісію, що зараз придуть Лонштайн і Маркос, чи можна з ними й Людмилою забігти і побалакати, вряди-годи треба й брататися, правда?

— Слухай, тепер не пора кликати в гості, — відповів Патрісію, — в мене важливі збори.

Ні, кретине, вчувалося в його голосі, в таких випадках віддих завжди трохи уривчастий.

— Певне, він сказав тобі якесь паскудство, — мовила Сусанна.

— Твоя правда, дівчинко. Що? Я розмовляв із Сусанною, а тут є чилієць, що приїхав десь тиждень тому, і ми розкриваємо йому очі на *environment*¹, якщо ти розумієш, про що йдеться. Хлопець і досі трохи дикий.

— Ідіть ви під три чорти, і ти, і хто розмовляє з тобою! — зробив висновок Фернандо.

— Маєш слухність, — схвалила Сусанна. — Поки ці двоє експлуатують винахід Грехема Белла, ходімо заваримо мате, яке Моніка вкрала у крамниці «*Fauchon*»*.

— Гаразд, приходьте, — полагіднішав Патрісію, — мої заперечення мали дисциплінарний характер, не забувай: я прожив у цій країні п'ятнадцять років, і це, мій друже, лише свій відбиток. Це аргентинці, — пояснив він Фернандо, що вже й так здогадався. — Годиться, щоб зайшли, як кажуть тут, у Франції, бо Маркос має, напевне, свіжі новини з Гренобля і Марселя, де вчора ввечері сталася сутичка між гошистами** і поліцією.

— Гаучистами? — перепитав Фернандо, що мав проблеми зі слухом. — У Марселі є гаучо***?

— Зрозумій, якщо я перекладу слово «гошисти» як «ліваки», це не дасть тобі точного уявлення про нього, бо в твоїй країні і в моїй ці слова означають дуже різні речі.

— Ти заплутуєш його, — озвалася Сусанна. — Як на мене, я не бачу такої великої різниці, річ у тому, що для тебе слово «лівак» — наче мате, що вичахнув і втратив силу внаслідок твоїх молодечих пригод у Народному домі та інших фортелів, тож бери оцей, ми щойно заварили його.

— Твоя правда, — замислився Патрісію з тростинкою в роті, як і гаучо Мартін Фіерро за схожих обставин. — Сло-

¹ Середовище (англ.).

*Відома мережа гастрономічних бутиків.

***Гошисти* — представники лівих антикомуністичних сил Франції (від. франц. *gauche* — лівий).

****Гаучо* — соціальна група в деяких країнах Південної Америки, близька за духом американським ковбоям.

ва «лівак», «пероніст»* чи хто там іще вже кілька років, як не сповіщають нічого ясного, та оскільки ми заговорили про них, переклади хлопцеві ще одну статтю на цій самій сторінці.

— Знову переклад? А хіба ти не чуєш, що Мануель уже прокинувся й вимагає поміняти пелюшки? Почекай, поки прийдуть Андрес і Людмила, під час перекладу вони й самі дізнаються що-небудь про сучасну історію.

— Гаразд, піклуйся про сина, хоча, як на мене, дитина просто голодна, принеси їй й прихопи по дорозі пляшку грапи¹, вона трохи прибиває мате.

Фернандо зі шкіри пнувся, силкуючись розшифрувати газетні заголовки, й Патрісіо дивився на нього із знудьгованою симпатією, запитуючи себе, чи не треба вигадати якийсь привід, щоб спровадити його куди-небудь, перше ніж прийдуть Маркос та інші, тієї пори Веремія дедалі тісніше закручувала гайки, а він мав небагато інформації про чилійця. «Але ж прийдуть ще Андрес і, безперечно, Людмила, — подумав він, — і розмовлятимуть про що завгодно, крім Веремії». Патрісіо простяг Фернандо ще один мате без ідеологічного змісту й чекав, поки подзвонять у двері.

* *Перонізм* — аргентинська політична ідеологія, пов'язана з політикою президента Хуана Перона.

¹ Виноградної горілки.